

Kapitola 4

Dodržení copyrightu a citace

Etika vědecké práce.

Povinností autora práce je řádně uvést všechna díla, se kterými pracoval a jejichž informace v práci použil. Je nepřípustné vynechat díla, ze kterých autor čerpal, stejně tak jako uvádět díla, která autor nestudoval.

Rozlišujeme citát, citaci a odkaz. Citát (úryvek) je přesné převzetí části cizího díla, citace je označení autora, názvu díla a způsob vyhledání díla, odkaz je značka v textu, která umožňuje vyhledat správnou citaci v seznamu pramenů.

4.1 Dodržení copyrightu

Minimální požadavky pro přejímání a citaci pramenů stanovuje autorský zákon, který předepisuje uvedení autora a díla, ze kterého byla daná část přejata. Autorský zákon požaduje značení jménem autora a názvem díla. Vědecký systém dále vyžaduje uvedení údajů, jak danou informaci vyhledat.

4.1.1 Autorský zákon

§ 31 Citace

Do autorského práva nezasahuje ten, kdo

1. cituje ve svém díle v odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů,
2. zařadí do svého samostatného díla vědeckého, kritického, odborného nebo do díla určeného k vyučovací účelům, pro objasnění jeho obsahu, drobná celá zveřejněná díla,
3. užije zveřejněné dílo v přednášce výlučně k účelům vědeckým nebo vyučovacím či jiným vzdělávacím účelům;

vždy je však nutno uvést jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen.

4.2 Odkazy na informační prameny

4.2.1 Přejaté informace

Z hlediska míry shody s originálem mají přejaté informace charakter:

Doslovné citáty

Původní citáty uvádíme v textu v uvozovkách a obvykle je sázíme kurzívou. Pokud se jedná o citaci celého odstavce, pak je sázíme užší sazbu než je sázen základní text práce. Zkracujeme-li citát, uvádíme do něj jako znak *výpustky* tři tečky v závorce (...). Zkracovat citáty bychom měli co nejméně. Všechny citáty je nutno řádně označit citací.

Přejaté myšlenky

Stejně jako doslovné citace označujeme autorstvím i všechny přejaté myšlenky použité v textu. Neuvádíme však odkazy na autorství dnes již všeobecně známých věcí, pokud se nezabýváme právě jejich původem.

4.2.2 Odkazy

Odkaz v textu je značka, která upozorňuje čtenáře, že formulovaná myšlenka byla převzata z jiného díla, a umožní mu v soupisu pramenů dohledat citaci díla.

Značení v textu by mělo být takové, aby erudovaný čtenář okamžitě věděl, o čem se jedná – např. jménem autora a rokem. Toto značení totiž zůstává stále stejné v různých pracích. Méně vhodné je značení pomocí vlastního číslování, vlastních zkratk apod., které se čtenář musí buď složitě naučit, nebo je musí pracně vyhledávat na konci článku.

Odkazování v textu

Způsob odkazování v textu je dvojí:

– přímým odkazem na autora v textu (to může vyvolávat problémy u cizích jmen, u nichž nepoznáme rod pisatele/pisatelky). Příklad: Podle Nováka (1955) se jedná o ... after Novák (1986b).

– doplňkovým odkazem. Příklad: Jendá se o ... (Novák, 1955).
... in the way (Novák *et al.* 1985).

U fotografií je nutno uvést autora snímku. U obrázků je nutno uvést, zda jde o obrázek původní nebo převzatý (s doplněním citace odkud). Pokud je obrázek převzatý a upravený, nutno uvést citaci odkud je převzatý a že je upravený.

Negativní příklady původu informace: archiv autora, nepublikovaná zpráva.

Pravidla

- u autorů neuvádíme iniciálu křestního jména s výjimkou nutnosti rozlišení autorů shodného příjmení
 - v případě stejného příjmení i stejné iniciály uvádíme křestní jméno v vlné formě, oddělujeme čárkou na znamení obráceného pořadí
 - v případě zcela shodných jmen uvádíme i další rozlišovací znak, např. *jun.* nebo *sen.*
 - u prací více než dvou autorů uvádíme v textu pouze autora prvního s doplněním *a kol.* v českém textu nebo *et al.* v mezinárodních a odborných textech. V seznamu literatury však musíme zajistit, aby odkaz byl jednoznačný (případným označením písmenem u roku). Pouze v případě dvou autorů uvádíme autory oba.

4.3 Citace geologické literatury v seznamu použité literatury

Toto je doporučení, jak bylo zhruba ustáleno v různých odborných časopisech. Hlavní podmínkou je dodržení jednotného způsobu psaní odkazů v dané práci. Podstatné požadavky však musí být splněny (správnost a jednoznačnost odkazu, přímá nalezitelnost podle bibliografické adresy bez dalšího pátrání).

4.3.1 Záznam citace

Každá položka odkazu v seznamu literatury má tři části:

- odkazovou – umožňuje na základě odkazu v textu (autor a rok) vyhledat plné znění citace v seznamu literatury
- názvovou – uvádí autora a název díla jak to vyžaduje i autorský zákon, a
- bibliografickou adresu – umožňuje dohledat danou literaturu v informačních zdrojích

V přírodovědecké literatuře je vhodně spojena odkazová a názvová část v jedinou identifikační část. Obě části (identifikace a bibliografická adresa) jsou zpravidla oddělovány dlouhou pomlčkou (ve Wordu: Alt + Ctrl + Num -, v \TeX u: ---). Vzor:

Autorství (rok vydání): Název. — Bibliografická adresa.

Identifikační (odkazová a názvová) část

Názvová část – musí být uvedena podle Autorského zákona (autor a název díla), plní rovněž funkci návěští, podle kterého lze dohledat odkaz z textu (autor + rok).

Autor – vypsát jména všech autorů tak, jak byli v originální publikaci jmenovitě uvedeni, jména se zapisují plným příjmením a zkratkou jména. Příjmení a jméno je vhodné oddělovat čárkou na znamení jejich inverzního pořadí. Je-li autorů více, je vhodné jednotlivá jména autorů oddělovat pomlčkami – lze tak

jednoznačně určit, kde končí jednotlivá jména. Poslední dva autory zpravidla zpravidla oddělujeme znakem &. Poze v případě, že ani v originále nebyli všichni spoluautoři uvedeni, se uvedou ostatní zkráceně jako „a kol.“ nebo jako *et al.*. V odborném textu je vhodnější psát *et al.* raději než *a kol.*, *a další*, *aj.* nebo *etc.*. Např. Dvořák J. – Novotný F. & Veselý I.

Novák J. & Veselý I.

Novák J. *et al.*

Rok – užívá se skutečný rok vydání (vytištění), nikoliv rok odpovídající ročníku časopisu. Některé časopisy mají až několikaleté zpoždění a to by značně zkreslovalo zásadu priority. Např. časopis má ročník 32, který podle pravidelného vycházení měl vyjít v roce 1992, vyšel však se zpožděním tři let, užije se tedy rok 1995. Je-li v seznamu literatury více prací téhož autora z téhož roku, rozlišují se malými písmeny za rokem.

Název – vypisuje v plném znění přesně tak, jak je uveden v publikaci (nezkracuje se, užije se i zastaralý pravopis apod.)

Bibliografická adresa

Bibliografická adresa – určuje, kde lze informaci dohledat. Má různý zápis pro různé prameny (monografie, časopisy, sborníky, rukopisy, www-stránky aj.)

Monografie – uvede se: Nakladatel. Místo vydání.

V případě České geologické služby se uvede Česká geologická služba (či příslušný starší název: Český geologický ústav, Ústřední geologický ústav atd., např. Státní pedagogické nakladatelství. Praha.

Academia. Praha.

Článek z časopisu – uvede se: název časopisu, ročník, číslo, první až poslední stránka. Místo vydání. Název se uvádí buď v plném znění nebo zkratkou, způsob psaní však nutno zvolit jednotně v celém seznamu. Zkratka názvu časopisu se uvádí podle soupisu zkratk. Zkratky v soupisu jsou vytvořeny podle následujících zásad:

– jednoslovné názvy se zásadně nezkracují

– velká nísmena se píší nejen podle gramatických pravidel (např. názvy apod.), ale u všech podstatných jmen.

Při psaní ročníku, čísla a stran se užívají pouze arabská čísla (nikoliv např. římské číslice) a neuvádí se označení ročníku, čísla a stránek. K odlišení je možno užít odlišné sazby ebo interpunkce: ročník se sází zpravidla tučně, číslo normálně a stránky kurzívou. Mezi čísly stránek se uvádí pomlčka bez mezer (ve Wordu Ctrl + Num-, v \TeX u --). Pokud publikace vyšla se zpožděním, ze za ročník uvést rok plánovaného vyjití do závorky. Příklady:

Geol. Průzk., **34**, 2, 12–15. Praha.

Sbor. geol. Věd., Geol., **15**, 45–65. Praha.

Geol. Sbor., Odd. geol., 32 (1962), 25/56. Praha.

Článek ze sborníku, kapitola z knihy apod. – uvede se: *In*: Editor (*ed.*): Plný název sborníku, první–poslední stránka (kurzívou). Místo vydání.

Jako „autor“ se uvede editor (*ed.*), editoři (*eds*), redaktor (*red.*) apod. Např.

In: Novák J. & Veselý I. (*eds*): Sborník přednášek, 25–27. Jeseník.

In: Novotný F. (*ed.*): Sedimentologická konference, Brno 2. 5. 1999, 275–285. Brno.

Rukopis – uvede se: MS, [případně druh zprávy]. Plný název a sídlo archivu. [Případně i signatura.] Místo vydání je nahrazeno místem archivu.

Rukopisy se vyznačují zkratkou MS (=ManuSkript, tj. rukopis), což je vhodné doplnit i druhem zprávy (diplomová práce, závěrečná zpráva, posudek). Za označením archivu včetně jeho sídla (zejména u prací z Geofondu Praha) se doporučuje se uvádět i signaturu, pod kterou je práce v archivu vedena. Jednak to urychlí čtenáři vyhledání pramene a jednak je to určitým dokladem, že autor práci skutečně četl. Příklady:

MS, závěrečná zpráva. Geofond, Praha. P32 456.

MS. Česká geologická služba, Brno.

MS, bakalářská práce. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

MS, diplomová práce. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha. D 354.

www-stránky – uvede se elektronická adresa a datum, kdy byla informace získána.

4.3.2 Řazení citací v seznamu

Abecedně podle příjmení autorů. Nejprve podle jména prvního autora, dále podle jmen dalších autorů. V případě rovnosti podle roku vydání a dále podle názvu. Je-li více prací téhož autora, dvou autorů či autora

et al. v témže roce přidává se k roku malé písmeno abecedy k rozlišení odkazovací části.

Nepodepsané práce se označí *anonymous* nebo *anonym*.

U souborných prací se za jménem editora či redaktora uvádí zkratka *ed.* nebo *eds.*, resp. *red.* nebo *reds.*

Příklad seznamu literatury:

Novák J. (1985): Geologie Československa. — Státní pedagogické nakladatelství. Praha.

Novák J. (1986a): Problémy geologie okolí Brna. — Sbor. geol. Věd, Geol., **15**, 15–25. Praha.

Novák J. (1986b): Studie z okolí Brna. — MS. Geofond, Praha.

Novák J. *et al.* (1985): Problémy geologie okolí Brna. — *In: Veselý I. (ed.): 5. geologická konference. Brno 1987. Sborník přednášek, 35–28.* Brno.

Lomský, J. (1959): Soupis periodik geologických věd. — Nakladatelství Československé akademie věd. Praha.

Beneš, J. (1981): Soupis československých geologických periodik a bibliografických zkratk jejich názvů. — Ústřední ústav geologický. Praha.

Horáková, V. – Fikarová, J. – Jahelková, M. (1982): Soupis zahraničních geologických periodik a bibliografických zkratk jejich názvů. — Ústřední ústav geologický. Praha.